

B O G A N M E L D E L S E R

Post-Keynesian Economics. Udgivet af *Kenneth K. Kurihara*. Georg Allen and Unwin Ltd., London, 1955. 442 sider.

Bogen indeholder 15 ikke tidligere offentliggjorte essays af forskellige økonomer og behandler en lang række forskellige sider af den økonomiske teori ud fra et »keynesk« helhedssynspunkt.

Bogens første 5 indlæg omhandler penge-teorien. Medens *D. Dillard* tager sit udgangspunkt i »den afgørende forskel mellem Keynes' og ortodoks teori« (langtidsligevægten med overopsparing og kronisk underbeskæftigelse som følge af minimalrentefoden, der igen er baseret på den vandrette likviditetspreference-kurve), er de andre 4 indlæg mere præget af »korte« synspunkter og af den igangværende inflation i verden. *Patinkin* gør sig til talsmand for den opfattelse, at *ved fuld beskæftigelse* giver Keynes' analyseapparat samme resultat som kvantitetsteorien, nemlig prisstigning i takt med forøgelse af pengemængden. *Patinkin* synes at have ret, så længe man tænker sig pengemængden forøget ved offentlige udgifter finansieret ved seddelpressen. Hvis *P.* derimod havde taget sit udgangspunkt i en pengeforøgelse, der *ikke* virkede direkte på lønnen eller konsumefterspørgslen, men som skulle »forbi« renten for at virke på priserne (f. eks. nationalbankens eller statens opkøb af obligationer fra de private banker), ville han være nået til et andet resultat. I grænsetilfældet, hvor renten er på det absolutte minimum (vandret likviditetskurve), ville der endda overhovedet ikke blive nogen prisstigning — selvfølgelig forudsat at man ellers går ud fra Keynes' tanker.

I bogens 2. del behandles navnlig konjunktoren på en interessant og tankevækkende måde. *Matthews* og *Ichimura* behandler begge acceleration-ceiling teorierne (eks. Hicks) på linie med f. eks. Kaleckis

profit-teori for konjunktoren, og *I.* søger at samarbejde dem i et system. Som midler til at opnå og bevare fuld beskæftigelse foreslås ændringer i indkomstfordeling og »interestfree economy« (*Kurihara*) og omfattende kontrol med opsparing og investering (*Bowen, Matthews m. fl.*). Anmelderen ser ikke, hvorledes fortsat beståen af det kapitalistiske samfund med privatejede produktionsmidler og profit som ledetråd kan forenes med arten og omfanget af de indgreb, der foreslås.

For ingen af forfatterne i dette afsnit synes rente, rentetræghed og rentens strategiske betydning for investeringerne at spille nogen rolle. Hvad dette betyder for den centrale keyneske problemstilling undersøges ikke og får iøvrigt heller ingen betydning, så længe talen kun er om konjunktur og korte dynamiske analyser, — derimod har det jo unægtelig stor betydning for spørgsmålet om, hvad der så bliver tilbage af Keynes' centrale landtids-teori, jfr. nedenfor. Det forekommer anmelderen noget mærkeligt at se så diametralt forskellige konjunkturteorier som ceiling-teorierne, der er knaphedsteorier, og Kaleckis teori, der lader profitudviklingen være afgørende for omslaget, sidestillet og samarbejdet. Forholdet er dog det, at de første afgørende strider mod langtidstendens til overopsparing og kronisk arbejdsløshed. En sådan opfattelse af ligevægten i det lange løb ses ikke at kunne forliges med, at opgangen systematisk standses på grund af knaphed på arbejdskraft og kapital. I så fald bliver det jo knaphed og ikke overflod, der i sidste instans begrænser og begrunder de strategiske økonomiske kategorier.

I bogens 3. del om »aggregativ økonomi og testing« er der navnlig grund til at fæstne sig ved *Kleins* artikel, der helt gør det af med rentens »strategiske« betydning — han har i sin investeringsfunktion overhovedet ingen variabel som udtryk

B O G A N M E L D E L S E R

Post-Keynesian Economics. Udgivet af *Kenneth K. Kurihara*. Georg Allen and Unwin Ltd., London, 1955. 442 sider.

Bogen indeholder 15 ikke tidligere offentliggjorte essays af forskellige økonomer og behandler en lang række forskellige sider af den økonomiske teori ud fra et »keynesk« helhedssynspunkt.

Bogens første 5 indlæg omhandler penge-teorien. Medens *D. Dillard* tager sit udgangspunkt i »den afgørende forskel mellem Keynes' og ortodoks teori« (langtidsligevægten med overopsparing og kronisk underbeskæftigelse som følge af minimalrentefoden, der igen er baseret på den vandrette likviditetspreference-kurve), er de andre 4 indlæg mere præget af »korte« synspunkter og af den igangværende inflation i verden. *Patinkin* gør sig til talsmand for den opfattelse, at *ved fuld beskæftigelse* giver Keynes' analyseapparat samme resultat som kvantitetsteorien, nemlig prisstigning i takt med forøgelse af pengemængden. *Patinkin* synes at have ret, så længe man tænker sig pengemængden forøget ved offentlige udgifter finansieret ved seddelpressen. Hvis *P.* derimod havde taget sit udgangspunkt i en pengeforøgelse, der *ikke* virkede direkte på lønnen eller konsumefterspørgslen, men som skulle »forbi« renten for at virke på priserne (f. eks. nationalbankens eller statens opkøb af obligationer fra de private banker), ville han være nået til et andet resultat. I grænsetilfældet, hvor renten er på det absolutte minimum (vandret likviditetskurve), ville der endda overhovedet ikke blive nogen prisstigning — selvfølgelig forudsat at man ellers går ud fra Keynes' tanker.

I bogens 2. del behandles navnlig konjunktoren på en interessant og tankevækkende måde. *Matthews* og *Ichimura* behandler begge acceleration-ceiling teorierne (eks. Hicks) på linie med f. eks. Kaleckis

profit-teori for konjunktoren, og *I.* søger at samarbejde dem i et system. Som midler til at opnå og bevare fuld beskæftigelse foreslås ændringer i indkomstfordeling og »interestfree economy« (*Kurihara*) og omfattende kontrol med opsparing og investering (*Bowen, Matthews m. fl.*). Anmelderen ser ikke, hvorledes fortsat beståen af det kapitalistiske samfund med privatejede produktionsmidler og profit som ledetråd kan forenes med arten og omfanget af de indgreb, der foreslås.

For ingen af forfatterne i dette afsnit synes rente, rentetræghed og rentens strategiske betydning for investeringerne at spille nogen rolle. Hvad dette betyder for den centrale keyneske problemstilling undersøges ikke og får iøvrigt heller ingen betydning, så længe talen kun er om konjunktur og korte dynamiske analyser, — derimod har det jo unægtelig stor betydning for spørgsmålet om, hvad der så bliver tilbage af Keynes' centrale landtids-teori, jfr. nedenfor. Det forekommer anmelderen noget mærkeligt at se så diametralt forskellige konjunkturteorier som ceiling-teorierne, der er knaphedsteorier, og Kaleckis teori, der lader profitudviklingen være afgørende for omslaget, sidestillet og samarbejdet. Forholdet er dog det, at de første afgørende strider mod langtidstendens til overopsparing og kronisk arbejdsløshed. En sådan opfattelse af ligevægten i det lange løb ses ikke at kunne forliges med, at opgangen systematisk standses på grund af knaphed på arbejdskraft og kapital. I så fald bliver det jo knaphed og ikke overflod, der i sidste instans begrænser og begrunder de strategiske økonomiske kategorier.

I bogens 3. del om »aggregativ økonomi og testing« er der navnlig grund til at fæstne sig ved *Kleins* artikel, der helt gør det af med rentens »strategiske« betydning — han har i sin investeringsfunktion overhovedet ingen variabel som udtryk

for bare nogen indflydelse fra renten på investeringerne. Og han siger udtrykkelig at »likviditetspreferenceteorien ikke er nødvendig for de væsentlige elementer i den keynske økonomi«. Klein mener udfra det empiriske erfaringsmateriale at kunne fastslå, at ligevægt med kronisk arbejdsløshed er en kendsgerning, men det forekommer anmelderen, at han ikke giver nogen forklaring herpå, og det var jo, hvad Keynes forsøgte. Her tænker anmelderen på Keynes langtidsteori. Forklaringen på korte dynamiske ligevægte med »ufrivillig« arbejdsløshed ligger derimod i selve det matematiske system af funktioner og »lags« man bygger på.

Det synes, som om studiet af Keynes i samme omfang, han er blevet »kanoniseret«, har tabt i dybden. Det hænger måske sammen med, at vi nu i en række år har levet på toppen af en beskæftigelses- og prisbølge. Men det forekommer i hvert fald anmelderen, at »efter-keynesismen« har opnået at tage grundlaget væk under Keynes' hovedteorier og derefter mere har tumlet med hans termer og metodologiske instrumenter end interesseret sig for Keynes' grundlæggende langtidsteori. Dog bør det tilføjes, at netop den dynamiske konjunkturanalyse i kølvandet på Keynes i sig selv er af stor værdi. Men det udelukker ikke, at der i øjeblikket ikke forekommer meget andet tilbage af Keynes end en »speciel depressionsteori« — som i og for sig godt kan passes ind i de »ortodokse« teories række.

Keynes *statistiske* langtidsligevægt med kronisk overopsparing m. m. er uden tvivl eksploderet med økonometrikernes — således allerede Tinbergen i 1930'erne — påvisning af investeringernes ringe rentelastelastitet og var iøvrigt også uden dette overdetermineret som ligningssystem¹.

På den anden side synes der dog at være en udbredt opfattelse af, at Keynes har truffet noget centralt med sin påstand om,

1. Se anmelderens »Lønforhøjelse som middel mod strukturel overopsparingsarbejdsløshed«, Nationaløk. Tidsskr. 1939 og »Økonomisk Træghed og Langtidsanalysen«, Kbh. 1941.

at den lange tendens i nutidens kapitalistiske økonomi er en tilstand med overopsparing og kronisk arbejdsløshed.

Den forklaring, som også den her anmeldte samling essays synes at pege henimod — uden at nogen af forfatterne dog har analyseret problemet — er at denne »lange« overopsparingsligevægt må forklares *udfra selve de konjunkturelle svingninger*. I de i noten nævnte opsatser har anmelderen tidligere været inde på denne tanke. Hertil kan i forbindelse med nærværende anmeldelse og »inspireret« af arbejdet med bogen anføres følgende — til det yderste simplificerede — skitse til en grafisk fremstilling af den løsning af problemet, de to opsatser giver:

Vi forudsætter, at der kun er 2 faktorer, arbejde og kapital, og at hele nationalindkomsten deles op i løn og profit. I den lange »ligevægt« skal der både være efterspørgselsligevægt (investering = opsparing, $I=O$) og omkostningsligevægt. D. v. s., at løn og profit skal være sådan fastlagt indbyrdes, at ingen af parterne med held kan forandre produktionen for at tilvende sig en højere betaling på bekostning af den anden part. Vi forudsætter, at ligevægten mellem løn og profit i det lange løb er der, hvor lønkravets og profitkravets relative trægheder mod nedgang er lige store ($L_t = P_t$).¹ Y = totalproduktion = totalindtægt.

I fig. I udtrykker $O-O'$ en given størrelse af Y . Opad O -aksen er afsat lønnens træghed mod fald (L_t) og opad O' -aksen profittens (P_t). Lønnen måles fra venstre til højre og profitten fra højre til venstre ad $O-O'$ -aksen. Kurverne angiver, hvorledes henholdsvis lønnens og profittens trægheder mod nedsættelse aftager med stigende aflønning. Ligevægtslønnen bliver OX og ligevægtsprofitten $O'X$, hvor begge trægheder er lige store. Lønnens træghed

1. Hvad der menes hermed ses måske lettest ved at betragte konjunkturrens depressionsfase som en ligevægtsskabende mekanisme. Nedgangen i produktionen og beskæftigelsen trykker på både profitkrav og lønkrav, og kravet med mindst træghed giver sig først, se iøvrigt de omtalte to opsatser.

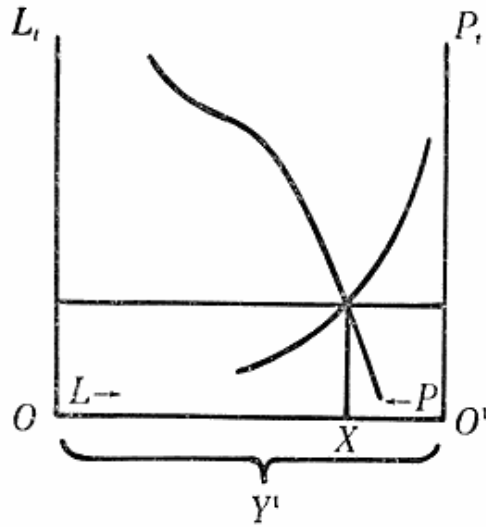

Fig. I.

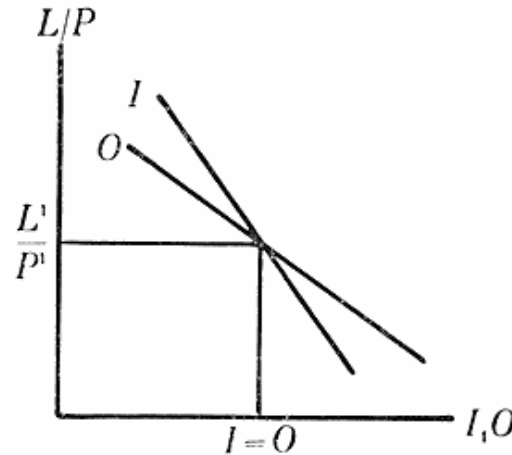

Fig. III.

kan f. eks. forudsættes at stige stærkt, når den kommer ned under en historisk fastlagt standard.

For enhver størrelse af Y findes en sådan ligevægt, og der kan så tegnes en kurve (fig. II), der for hver størrelse af Y angiver ligevægtsforholdet mellem lønkrav og profitkrav (L/P). Til produktionen Y^1 svarer omkostningsligevægten L^1/P^1 , hvor $L^1_t = P^1_t$.

Fig. III viser, at der til én bestemt størrelse af Y (Y^1) alt efter variationer i indkomstfordelingen (L/P) findes varierende størrelser af investering (I) og opsparing (O). Efterspørgselsligevægten for Y^1 an-

gives af skæringspunktet mellem I -kurven og O -kurven ved indkomstfordelingen L^1/P^1 .

Fig. IV sammenfatter de varierende Y -ers efterspørgselsligevægt i een kurve, der for hver størrelse af Y viser den tilsvarende indkomstfordeling (L/P), der giver ligevægt mellem I og O .

Endelig stilles kurven fra fig. II overfor kurven fra fig. IV i fig. V. Skæringspunktet mellem de to ligevægtskurver angiver den lange ligevægt, hvor der både er efterspørgselsligevægt ($I=O$) og omkostningsligevægt ($L_t=P_t$).

Såvel løn som profit antages at få deres

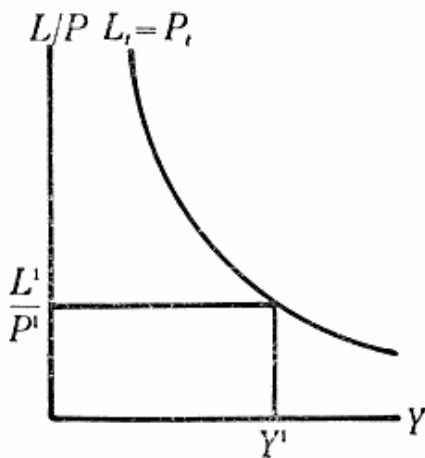

Fig. II.

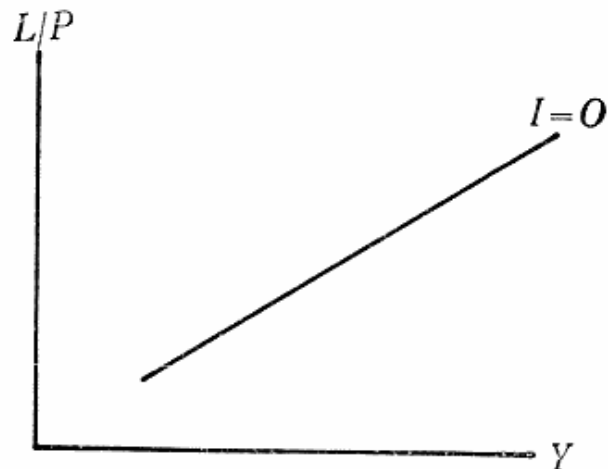

Fig. IV.

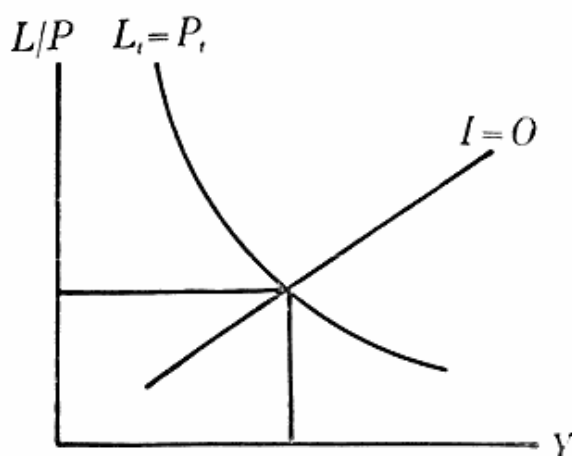

Fig. V.

træghedsskala fastlagt omkring den typiske konjunkturs repetitionsniveau, for lønnens vedkommende suppleret med en antagelse om, at den historiske standard øver en særlig indflydelse på træghedsskalaen.

Det er klart, at selve konjunkturteorien og den empiriske konjunkturteori måtte indgå som en integrerende del af en sådan langtidsteori til fastlæggelse af de forskellige kategoriers repetitionsniveau og dets befæstelse ved træghedsskalaer.

Flere af artiklerne i bogen kommer ind på sammenligninger mellem Keynes og Marx, der begge opererer med en langtidsteori med overopsparing og kronisk arbejdsløshed. Foranstående summariske skitse er rent *formel*, den giver en ligevægtsmekanisme, der muliggør en ligevægt med overopsparing og kronisk arbejdsløshed, idet den lader ligevægten bestemme af relative trægheder omkring visse repetitionsniveauer, altså for så vidt en dynamisk langtidsligevægt. Det nærmere *reale* indhold vil så afhænge af hvad man fylder på disse flasker. Kortelig kan man sige at følgende tre kategorier måtte drages med ind for at få »fyldt« relative trægheder og repetitionsniveauer »ud«: 1) *konjunktoren* kan opfattes som en mekanisme, der genkommende stabiliserer repetitionsniveauer og træghedsskalaer (samtidig med at den selv influeres af dem). Der bliver, hvis man forudsætter lang overopsparing, så kun tale om konjunkturteorier, der stemmer overens med og »giver

plads« for sådan overopsparingsligevægt. 2) *Institutionelle forhold* f. eks. ejendomsretsforholdene, organisationsgraden, monopoliseringsgraden o.s.v. er medbestemende for de relative trægheder. 3) *De seculære tendenser* øver ligeledes deres indflydelse — f. eks. befolkningstilvæksten, teknikken og her særlig kapitalens størrelse pr. arbejder, idet det er profittaten, profitten målt med kapitalen, der må antages at være den strategiske størrelse, hvis repetitionsniveau og træghedsskala indgår i ligevægten. I. Grünbaum¹.

1. Amtsforsvalter, Hjørring.

Bengt Metelius: Utlandstransaktionerna och den svenska ekonomin. Penningvärdeundersökningen, del I. S.O.U. 1955. 245 sider.

Det foreliggende arbejde, som forfatteren har erhvervet doktorgraden for, er det første led i »1951 års penningvärdeundersökning« om mulighederne for at bevare en stabil pengeverdi i et samfund med fuld beskæftigelse.

Det er karakteristisk, at 1930'ernes tilsvarende serie på teoretisk grundlag (Arbetslöshetsutredningen), der betød Stockholmskolens og periodeanalysens internationale gennembrud, tog sit udgangspunkt i arbejdsløsheden, medens det nu drejer sig om inflationens problemer.

Da videnskaben ikke lever i et tomrum, er det naturligt, at teoretikerne idag mere har deres opmærksomhed henledt på inflationen end på arbejdsløsheden. Dog kan man ofte af dagens økonomiske litteratur få det indtryk, at mange nationaløkonomer mener, at alt fra 1930'erne inklusive Keynes »depressionsteori« nu kun er et overstået stadium. Den foreliggende bog er heller ikke fri for antydninger i den retning. Anmelderen nærer imidlertid den måske gammeldags opfattelse, at fremtiden vil få brug for lærdom af begge slags, også til praktisk brug.

Forfatteren anvender periodeanalysen efter Stockholmskolens traditioner, men når ikke op på højde med læremestrene. Dette skyldes ikke periodeanalysen som metode, men de specielle modeller for-